

УДК 159:376.1-056

DOI 10.32626/2413-2578.2019-13.37-47

О.В. Гаяш

nizevych@gmail.com

М.І. Кляп

klyapmaryanne@gmail.com

КОМПЛЕКСНИЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ

Відомості про авторів: **Гаяш Оксана Володимирівна**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна. У колі наукових інтересів: проблема організації корекційної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями, формування у них навчально-практичної діяльності. E-mail: nizevych@gmail.com; **Кляп Маріанна Іванівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної реабілітації ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна. У колі наукових інтересів: проблеми організації психолого-педагогічного супроводу навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних закладах. E-mail: klyapmaryanne@gmail.com

Contact: **Gajash O.V.**, candidate of pedagogical sciences, associate Professor of physical rehabilitation in Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine. Academic interests: the problem of the organization's correctional work with children with intellectual disabilities, the formation of them educational and practical activity. E-mail: nizevych@gmail.com; **Klyap M.I.**, candidate of pedagogical sciences, associate Professor of physical rehabilitation in Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine. Academic interests: the problem of the organization's of psychological and pedagogical support for the education of children with special education requirements in inclusive schools. E-mail: klyapmaryanne@gmail.com

Гаяш О.В., Кляп М.І. Комплексний психолого-педагогічний супровід дітей з розладами спектру аутизму в умовах інклюзивно-ресурсного центру. У статті розкривається сутність комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії, що являє собою головний процес на сучасному етапі розвитку суспільства і його гуманістичних цінностей. Реалізація цих умов потребує зламу стереотипів та оволодіння новими формами роботи всіма учасниками освітнього процесу. Подані сучасні погляди на теорію і практику проблеми розвитку дітей із аутизмом. Розглядаються основні проблеми, які виникають при навчанні та

адаптації в середовищі однолітків дітей з порушеннями аутичного спектру. Обґрунтовується необхідність тривалого психолого-педагогічного супроводу дитини з розладами спектру аутизму. Представлені напрями діяльності фахівців інклюзивно-ресурсного центру, наведено основні принципи і підходи у роботі з дітьми з аутизмом, їх батьками і педагогами, які здійснюють корекційну діяльність. Перераховані основні завдання діяльності спеціалістів супроводу – психолога, вчителя-логопеда, вчителя-дефектолога.

Ключові слова: діти з розладами аутичного спектру, психолого-педагогічний супровід, інклюзивно-ресурсний центр, корекційно-розвивальна допомога.

Гаяш О.В., Кляп М.И. Комплексное психолого-педагогическое сопровождение детей с нарушениями аутистического спектра в условиях инклюзивно-ресурсного центра. В статье раскрывается сущность комплексного психолого-педагогического сопровождения детей с особыми образовательными потребностями в условиях инклюзии, которая является основным процессом на современном этапе развития общества и его гуманистических ценностей. Выполнение этих условий требует изменение стереотипов и освоения новыми формами работы всех участников образовательного процесса. Представлены современные взгляды на теорию и практику развития детей с аутизмом. Рассматриваются основные проблемы, которые возникают при обучении и адаптации в среду сверстников детей с расстройствами аутистического спектра. Обосновывается необходимость долгой психолого-педагогической поддержки ребенка с расстройствами аутистического спектра. Представлены виды деятельности специалистов инклюзивно-ресурсного центра, основные принципы и подходы в работе с детьми с аутизмом, их родителями и учителями, которые проводят коррекционные мероприятия. Перечислены основные задачи деятельности специалистов сопровождения – психолога, учителя-логопеда, учителя-дефектолога

Ключевые слова: дети с расстройствами аутистического спектра, психолого-педагогическое сопровождение, инклюзивно-ресурсный центр, коррекционно-развивающая помощь.

Gayash O.V., Klyap M.I. The complex psychological-pedagogical support of the children with autism spectrum disorder integrated in the inclusive-resource center. This article is dedicated to the actual problem of the psychological-pedagogical children support with autism spectrum disorder children integrated in the inclusive-resource center. This article is about the essence of the complex psychological-pedagogical support for the children with special educational needs integrated in the inclusive education, which is considered to be the principle process in the society development and its humanistic values. Realization of these conditions demands breaking stereotypes and mastering new forms of work by all the participants of the educational process. The works of scientists have been analyzed in which the

problem of autism was covered. Modern looks concerning the theory and practice of the children autism problem development are presented. Main problems which arise while teaching the children with autism spectrum disorder and their adaptation in peers' environment are considered. The necessity of continuous psychological and pedagogical support is verified.

Psychological and pedagogical support of individuals with autism spectrum disorder in the conditions of the inclusive-resource center is reviewed as interdisciplinary activity of specialists aimed at the development and optimal inclusion of the child with autism in educational activity and interaction with other children. The algorithm of providing the complex psychological-pedagogical support of the child with autism spectrum disorder on the example of the inclusive-resource center of Uzhgorod district council is considered. The main directions of inclusive-resource center specialists' activities are outlined, the main principles and approaches in the work with children with autism, their parents and teachers who provide correction lessons are given. It is emphasized that the effectiveness of psychological and pedagogical support depends on close cooperation of all the specialists, in particular on the defectologist, speech therapist, practical psychologist, parents and children. The tasks of each specialist in the psychological-pedagogical support of the child with autism are indicated in this article.

Keywords: children with ASD, psychological and pedagogical support, inklûzivno resource center, corrective and rozvivalna help.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямком державної політики у сфері освіти є інтегроване та інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами. У результаті впливу багатьох несприятливих факторів за останні два десятиліття відмічається значне збільшення кількості дітей з розладами аутистичного спектру (РАС). Все більше дітей з аутизмом зустрічається у закладах дошкільної та загальної середньої освіти. Проте на сьогоднішній день освітні заклади відчувають труднощі з надання якісних освітніх послуг дітям з РАС. Це пов'язано з недостатньою розробленістю концептуально-методологічної основи психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, як в загальноосвітніх закладах так і в умовах інклюзивно-ресурсних центрів. У зв'язку з цим актуальним завданням є розроблення алгоритму комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами спектру аутизму в умовах інклюзивно-ресурсного центру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема аутизму вивчалась і висвітлювалася в науковій, медичній, психологічній і педагогічній літературі протягом багатьох століть. В основному це були зарубіжні дослідження (Н. Asperger, L. Bender, M. Bristol, S. Harris, В. Hermelin, L. Kanner etc.). Наукова розробка проблеми аутизму в пострадянському просторі, насамперед, пов'язана з іменами видатних

російських психіатрів, психологів, педагогів-дефектологів (Д.Гіляровський, К. Лебединська, О. Нікольська, Н. Озерецький). Важливо зазначити, що в останні десятиріччя в Україні спостерігається зацікавленість цією проблемою як науковцями, так і практиками (Т. Ілляшенко, С. Конопляста, К. Островська, М. Рождественська, М. Химко, Д. Шульженко).

Корекційна робота з аутичними дітьми вимагає від спеціалістів (лікарів, корекційних педагогів, психологів, логопедів, реабілітологів), батьків та родичів нових прогресивних поглядів на проблему подолання аутизму в комплексному форматі, що „... дає обґрунтовані підстави для прогнозу розвитку та визначення освітньо-реабілітаційного маршруту, найбільш сприятливого для даної дитини”. Це, на думку доктора педагогічних наук, академіка АПН України В. Синьова, насамперед, є першочерговим і надзвичайно значущим... „для реалізації принципів об’єктивності у діагностиці особливостей...” викривленого дизонтогенетичного розвитку, „...а також єдності діагнозу і прогнозу важливо забезпечити мультидисциплінарний характер діагностично-прогностичної та корекційно-реабілітаційної діяльності” фахівця [3, с. 528].

Тим не менше на даний час в літературі недостатньо описані моделі реалізації комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС на практиці.

Мета статті. Розкрити концептуально-методологічні основи комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами спектру аутизму в умовах інклюзивно-ресурсного центру.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняні і зарубіжні спеціалісти виокремлюють наступні, найбільш важливі і характерні ознаки порушень при РАС:

1. «Аутистична самотність» – відчуження, труднощі соціальної взаємодії, порушення здатності до встановлення емоційного контакту з іншими людьми, недостаток взаємної комунікації.

2. Стереотипність у поведінці, наявність одноманітних дій: розкачування; розмахи руками; біг по колу; перебирання пальцями у себе перед очима; пристрасть до незвичайних предметів (до шнурка, соломинки, до тюбика зубної пастки і т.д.), маніпуляцій з ними: постукування, кидання, відкривання і закривання.

3. Особливості мовленнєвого розвитку: повна відсутність мовлення, жестів, міміки; ехолалії, мовленнєві штампи (повторення одних і тих же звуків, слів, фраз), відсутність у мовлення 1-шої особи, неправильне вживання займенників і т. п.

Крім того, у дітей з РАС можна спостерігати нездоланне нав’язливе прагнення до постійності (повертатися додому одним і тим же шляхом, носити один і той же одяг і т.д.), гіперчутливість до сенсорних впливів (шум ліфта, гудіння пілососа, сигнали машин).

Організація корекційної роботи з аутичними дітьми має свою специфіку, ефективність якої залежить від створення особливих умов, у яких реально можна поєднувати педагогічну, психологічну, соціальну і інші види допомоги, спостерігаючи при цьому динаміку розвитку дитини з РАС.

Успіх соціальної адаптації дитини з РАС залежить перед усім від грамотної координації дій батьків, лікарів, психологів і педагогів. Встановлення спеціалістами взаєморозуміння і тісного контакту з батьками дитини є необхідною умовою психолого-педагогічної корекції [1].

Психолого-педагогічний супровід – комплексна технологія підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку, освіти, виховання, соціалізації [2]. Психолого-педагогічний супровід осіб з РАС в умовах ІРЦ розглядається як міждисциплінарна діяльність спеціалістів, спрямована на розвиток і оптимальне включення дитини з аутизмом в освітню діяльність і взаємодію з іншими дітьми. У цілому психолого-педагогічний супровід являє собою комплекс різних діагностичних, корекційно-розвивальних профілактичних, організаційних і просвітницьких технологій.

Значна частина дітей даної категорії потребує тривалої корекційно-розвиваючої роботи, спрямованої на полегшення афективних і інтелектуальних порушень, порушення соціальної взаємодії, уваги, поведінки, моторики та інших труднощів. Можливостей сформованої системи корекційної допомоги виявляється недостатньо. Тому одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти в Закарпатській області стало відкриття в 2017 році інклюзивно-ресурсних центрів. Одним із таких центрів є Комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр Ужгородської районної ради». Діяльність інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) зорієнтована на задоволення потреб всіх учасників корекційно-педагогічного процесу в засвоєнні психологічних і педагогічних технік супроводу дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі і дітей з РАС в умовах сучасної системи освіти. Досягнути поставленої мети спеціалісти центру планують через послідовне вирішення наступних завдань:

- 1) проведення індивідуальних і групових корекційних занять з дітьми, консультації для батьків, які виховують аутичну дитину;
- 2) здійснення методичної, консультативної підтримки педагогічних працівників закладів загальної середньої, дошкільної освіти у розв'язанні професійних завдань з супроводу дітей з РАС;
- 3) узагальнення і розповсюдження педагогічного досвіду з психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС;
- 4) накопичення, зберігання, розробка і систематизація інформаційних ресурсів з психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС;

5) розробка і методична підтримка інноваційних проектів освітніх закладів Ужгородського району Закарпатської області з психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС;

б) організація і проведення методичних і практичних семінарів, консультацій, конференцій з психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС.

На даний момент ІРЦ функціонує у трьох основних напрямках. По-перше, це комплексний психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами, а отже і дітей з РАС. На базі ІРЦ створені умови для надання комплексної корекційної допомоги дітям з РАС. В ІРЦ працюють 2 психологи, 2 вчителя-дефектолога, 2 вчителя-логопеди, учитель-реабілітолог.

Другим основним напрямком роботи ІРЦ є навчально-методичний супровід освітнього процесу, в який включена дитина з РАС. Педагоги інклюзивних груп закладів дошкільної освіти та інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти, в які інтегровані діти з РАС, відчують труднощі при організації їх діяльності на заняттях, уроках і у вільний позакласний час. В силу того, що інклюзивна освіта даної групи дітей знаходиться в Україні на початковому етапі, труднощі виникають і в складанні адаптованих або модифікованих (індивідуальних) освітніх програм, у розробленні індивідуальних програм розвитку (ІПР). Частими є випадки неефективного копіювання форми складання таких документів, формальний підхід у розробленні індивідуальних програм розвитку, що призводить до спустошення змісту даного нововведення. Даний напрям роботи є вкрай важливим і відповідальним.

В рамках третього напрямку діяльності ІРЦ організовується просвітницька і консультативна робота з батьками і педагогами з питань корекційно-педагогічного супроводу дитини с РАС. Даний напрям передбачає організацію семінарів, круглих столів, лекцій, присвячених роз'ясненню, уточненню питань, пов'язаних з теорією і практикою корекційної роботи з дітьми і підлітками з РАС.

В комунальній установі «Інклюзивно-ресурсний центр Ужгородської районної ради» педагоги намагаються створити сприятливий емоційний комфорт, обмежити вплив емоційно-травмуючих ситуацій, заохочувати дитину до адекватного емоційного відгуку у конкретних ситуаціях і вчитися в подальшому використовувати нові стереотипи і реакції на події, об'єкти і явища в повсякденному житті. На даному етапі фахівці ретельно стежать за дитячою поведінкою, демонструючи бажання брати участь у контакті, підтримувати і захищати, заохочують будь-які прояви активності.

Робота фахівців ІРЦ Ужгородської районної ради базується на міждисциплінарному підході. У своїй роботі команда фахівців керується наступними принципами :

– загальні ціннісні орієнтири;

- професійна і особистісна підтримка один одного;
- єдиний філософський і методологічний підхід у роботі з усіма учасниками корекційного процесу;
- взаємодоповнюваність професійних позицій і знань спеціалістів у підході до дитини та її сім'ї, їх тісна співпраця на різних етапах роботи;
- достовірна інформація про просування дитини, динаміку її розвитку, яка пред'являється фахівцями один одному;
- скоординованість і чітка організація дій, як у робочих, так і в проблемних, критичних ситуаціях;
- застосування додаткових методичних, матеріальних і інших ресурсів.

При наданні комплексної допомоги дітям з РАС, при організації відповідних корекційних умов спеціалісти ІРЦ притримуються наступних принципів:

- інтегративна спрямованість корекційного процесу у поєднанні з спеціальним характером наданої допомоги;
- врахування інтересів аутичної дитини при виборі спеціалістом методичного підходу;
- індивідуальний характер корекції на початкових її етапах з поступовим переходом до групових форм роботи;
- використання єдиної стратегії комплексного впливу як на групових, так і індивідуальних корекційно-розвивальних заняттях;
- корекційно-розвивальна робота з дитиною будується у відповідності з онтогенезом з опорою на виявлені збережені психічні функції;
- систематична активна робота з сім'єю аутичної дитини.

Основними особливостями дітей з РАС, які перешкоджають їх соціальній адаптації та навчанню у середовищі однолітків, є: виражені труднощі соціально-емоційної взаємодії; труднощі організації власної діяльності і поведінки, поведінкові порушення, які виявляються по різному; виражена нерівномірність і специфіка розвитку психічних функцій; труднощі у встановленні продуктивної взаємодії з оточуючими; необхідність у використанні спеціальних прийомів і методів при психолого-педагогічному супроводі дітей з РАС.

Аутизм являється первазивним порушенням, яке торкається усіх сторін психіки – сенсомоторної, перцептивної, мовленнєвої, інтелектуальної, емоційно-вольової сфери. Тому система психолого-педагогічної допомоги дітям з РАС повинна включати компоненти, спрямовані на корекцію порушень розвитку в усіх цих сферах. Причому все ці компоненти повинні бути взаємопов'язані між собою.

З цією метою було визначено завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС в умовах ІРЦ:

- проведення комплексного діагностичного обстеження з метою визначення рівня розвитку дитини і подальшого оптимального освітнього маршруту;
- формування комунікативних навичок;
- розвиток і корекція емоційно-вольової сфери;
- формування соціально прийнятної поведінки;
- розвиток пізнавальної діяльності і мовлення;
- надання психологічної і педагогічної допомоги сім'ям, які мають дитину з РАС.

На реалізацію вище зазначених завдань було вироблено алгоритм взаємодії спеціалістів в умовах ІРЦ.

Попередній етап. Знайомство з наявними документами та історією розвитку дитини.

Перший етап. Комплексний збір даних, оцінка особливостей розвитку, психолого-педагогічне обстеження різних сфер дитини і комплексна оцінка її психофізичного стану: актуального рівня і зони найближчого розвитку, потреб, проблем, інтересів, соціальної ситуації розвитку, особливостей спілкування, наявного рівня знань і вмінь.

Складання індивідуальних висновків за результатами обстеження, рекомендацій зі створення спеціальних освітніх умов кожним фахівцем ІРЦ.

Другий етап. Засідання фахівців ІРЦ з метою аналізу зібраної інформації. Вироблення спільного уявлення про характер і особливості розвитку дитини: складання детальної характеристики дитини за сферами розвитку (пізнавальна, комунікативно-мовленнєва, соціальна, фізична, самообслуговування, емоційно-вольова), з обов'язковим урахуванням пріоритетів та інтересів дитини. Визначення прогнозу подальшого розвитку дитини: виявлення пріоритетних сфер розвитку дитини з урахуванням їх актуальності, проблемності і функціональності, а також вплив їх на здатність до засвоєння освітньої програми. Складання індивідуального маршруту супроводу дитини в умовах ІРЦ. Визначення виду необхідної корекційно-розвивальної допомоги, її об'єму (спрямованість, інтенсивність і тривалість занять), а також основних спеціалістів, які будуть її надавати. Розподілення сфер відповідальності між спеціалістами, складання корекційно-розвивальних програм і планування конкретних дій кожного спеціаліста у відповідності з ІПР. Прогнозування результатів роботи: вираблення критеріїв оцінки прогресу, відстеження динаміки розвитку дитини.

Третій етап. Представлення кожним спеціалістом розроблених корекційно-розвивальних програм і при необхідності їх корегування. Координація і узгодженість подальшої взаємодії спеціалістів. Складання плану надання комплексної психолого-педагогічної допомоги дитині з РАС, кінцевим результатом якого є розклад спеціальних корекційних послуг, які будуть надаватися дитині в ІРЦ. Обговорення і

узгодження з батьками плану надання комплексної психолого-педагогічної допомоги дитині.

Четвертий етап. Проведення корекційно-розвиткових занять, відстеження динаміки розвитку дитини, консультування педагогів і батьків та вироблення подальших рекомендацій.

Важливим у роботі з дитиною з РАС є специфіка побудови корекційної роботи. У програмі комплексного психолого-педагогічного супроводу дитини з РАС ведучу роль відіграє створене розвивальне середовище: розклад корекційних занять, а також традиція привітання, тактильних відчуттів (обнімання, поглажування); заняття багаторазово повторюються з використанням одних і тих самих навчальних посібників; кожен спеціаліст на одному навчальному матеріалі реалізовує свої завдання, вчитель-дефектолог розвиває когнітивні процеси, логопед – мовлення і т.д.

Працюючи в команді, кожен фахівець ІРЦ виконує чітко визначенні завдання психолого-педагогічного супроводу дитини з РАС.

До основних завдань корекційної роботи психолога в ІРЦ з дитиною з РАС можна віднести: корекцію дезадаптивної поведінки; формування навичок соціальної взаємодії; формування комунікативних навичок; формування уявлень про себе і своє соціальне оточення; емоційно-особистісний розвиток і інші напрямки.

Головними завданнями вчителя-дефектолога при роботі з дітьми з РАС є: 1. Створення адекватно організованого середовища, яке стає основним способом корекційного впливу при роботі з дитиною. 2. Подолання нерівномірності в розвитку. Дане завдання вирішується через використання спеціальних методик і програм, а також застосуванням спеціальних і специфічних методів, способів і прийомів навчання (наприклад, альтернативна і полегшена комунікація, глобальне читання). 3. Формування базових передумов навчальної діяльності (навичок імітації, розуміння інструкцій, навичок роботи за зразком і т.д.). При роботі враховується наступне: переважання наочних засобів пред'явлення матеріалу; раціональне дозування інформації; адекватний можливостям сприйняття темп подачі матеріалу; використання адаптованих текстів; варіативність рівня складності завдань. 4. Організація режиму комунікативного спілкування. Комунікацію необхідно зробити як можна більш конкретною і невіддільною частиною життя. Якщо у дитини при виконанні завдання виникають великі труднощі, використовується візуальна підтримка (фотографії, піктограми). 5. Соціально-побутова адаптація. Всі отримані вміння закріплюються і переносяться в різні життєві ситуації. Робота з покращення соціальної адаптації йде у тісній взаємодії з батьками дитини. У міру формування самостійності дитини супровід дефектолога зводиться до мінімуму допомоги і підтримки.

Завдання діяльності логопеда як спеціаліста супроводу також надзвичайно різноманітні: диференціація мовленнєвих порушень, обумовлених аутизмом і супутніми синдромами; розвиток мовлення (подолання фонетико-фонематичного недорозвитку, корекція звуковимови, розвиток лексико-граматичної сторони мовлення, складової структури слова, розвиток зв'язного мовлення, активізація мовленнєвої діяльності; формування і розвиток спонтанного мовлення в побуті, в грі; розвиток мовлення в навчальній ситуації. Але при організації комплексного супроводу дитини з РАС виникає необхідність визначення завдань, спрямованих на загальний результат: формування у дитини комунікативної сторони мовлення, формування у дитини засобів комунікації (мовленнєвої і альтернативної), розуміння зверненого мовлення (розуміння інструкцій, коротких текстів, вміння працювати в режимі діалогу, підтримувати діалог і навіть ініціювати його. Зрозуміло, що над комунікативною стороною мовлення працює не тільки логопед. Але спочатку саме він на своїх заняттях буде сприяти створенню певних комунікативних стереотипів, які потім дитина з допомогою психолога і вчителя-дефектолога зможе переносити в більш широкі комунікативні ситуації.

Один раз в тиждень проводяться спільні засідання, на яких спеціалісти обговорюють зміни, які виникли у стані дітей, співвідносять результати, досягнуті на різних заняттях, щоб урахувати їх у подальшій роботі.

Важливою умовою успішного психолого-педагогічного супроводу дитини з РАС в умовах ІРЦ є тісна співпраця з батьками, які виховують таку дитину. Особливість роботи з батьками полягає у формуванні в них адекватного сприйняття власної дитини, її особливої поведінки, формування активної позиції участі в корекційному процесі. Корекційно-розвиткові заняття, які проводять учитель-дефектолог, психолог, учитель-логопед в ІРЦ, в основному, проводяться у присутності батьків, що являється важливим фактором у створенні простору партнерства і довіри між сім'єю і педагогом. Батьки краще розуміють стан дитини, її проблеми, цілі і завдання роботи. Розвивається батьківська компетентність, виробляється єдиний підхід до формування тих чи інших навичок. Батьки проходять своєрідний практикум – як правильно організувати заняття з дитиною вдома, одержують домашнє завдання, уточнюють зі спеціалістом найближчі завдання.

Висновки. Таким чином, діяльність комунальної установи «Інклюзивно-ресурсний центр Ужгородської районної ради» спрямована на об'єднання зусиль фахівців у наданні корекційних послуг дитині з РАС, створенні єдиного інформаційно-методичного простору в районні психолого-педагогічного супроводу дітей з РАС, на втілення сучасних психологічних і педагогічних технологій супроводу дітей і їх сімей.

Описаний вище алгоритм надання комплексного психолого-педагогічного супроводу дитини з РАС в умовах ІРЦ спрямований на соціально-емоційну й освітню адаптацію дітей з РАС. Він за своїм змістом може бути універсальним і необхідним кожній дитини достатньо тривалий час.

Запропонована модель може стати основою побудови процесу супроводу дітей з РАС в закладах дошкільної, загальної середньої освіти і спеціальних школах, навчально-реабілітаційних центрах, соціально-реабілітаційних центрах.

Бібліографія

1. Лебединская К.С., Никольская О.С., Баенская Е.Р. Необходимы общие усилия // Дети с нарушениями общения: ранний детский аутизм. – М.: Просвещение, 1989. **2. Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М.** Дети и подростки с аутизмом. Психологическое сопровождение. Серия «Особый ребенок». М.: Теревинф, 2005. 220 с. **3. Синьов В.М.** Мультидисциплинарный (медико-психолого-педагогичный) характер диагностики і корекції розвитку особистості при порушеннях процесу соціалізації // Психолого-педагогічні засади розвитку особистості в освітньому просторі: матеріали методологічного семінару АПН України 19 березня 2008 р. – К., 2008. – С. 527-532. **4. Шульженко Д.І.** Освітньо-психологічна інтеграція (інклюзія) дітей із аутизмом : монографія / Д.І. Шульженко. – Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, вид-во Хортицької національної академії, 2017. – 444 с.

References

1. Lebedinskaya K.S., Nikol'skaya O.S., Baenskaya E.R. Neobkhodimy obshchie usiliya [Common efforts necessary]. In *Deti s narusheniyami obshcheniya: rannii detskii autism [Children with development disorders: Canner's syndrome]*. Moscow: Publ. Prosveshchenie, 1989. **2. Nikol'skaya O.S., Baenskaya E.R., Libling M.M.** *Deti i podrostki s autizmom. Psikhologicheskoe soprovozhdenie [Autistic children and adolescents: psychological support]*. Moscow: Publ. Terevinf, 2005. **3. Sinov V.M.** *Multidisciplinarnij (mediko-psihologo-pedagogichnij) harakter diagnostiki i korekciyi rozvitku osobistosti pri porushennyah procesu socializaciyi // Psihologo-pedagogichni zasadi rozvitku osobistosti v osvitnomu prostori: materialy metodologichnogo seminaru APN Ukrayini 19 bereznya 2008 r. – K., 2008. – S. 527-532.* **4. Shulzhenko D.I.** *Osvitno-psihologichna integraciya (inklyuziya) ditej iz autizmom : monografiya / D.I. Shulzhenko. – Kiyiv : NPU imeni M.P. Dragomanova, vid-vo Hortickoyi nacionalnoyi akademiyi, 2017. – 444 s.*

Авторський внесок: Гаяш О.В. – 50 %, Кляп М.І. – 50 %.

Received 17.03.19 р.
Accepted 17.04.2019